

Συνταξιοδοτικό

Γιατί καθένας μας χάνει 770 ευρώ τον χρόνο και τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό

Βασικά συμπεράσματα:

- Η απώλεια εισοδήματος από την έλλειψη κεφαλαιοποιητικού συστήματος συνταξιοδότησης στην Ελλάδα εκτιμάται στα 770 ευρώ ετησίως κατά κεφαλή, σε τρέχουσες τιμές 2022.
- Εάν ο κεφαλαιοποιητικός πυλώνας στο συνταξιοδοτικό σύστημα της Ελλάδας ήταν εξίσου ανεπτυγμένος όπως στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ, η ετήσια απόδοσή του θα αντιστοιχούσε, σύμφωνα με συντηρητικές εκτιμήσεις, περίπου σε 3-4% του ΑΕΠ.
- Η Ελλάδα ήταν και παραμένει σταθερά ουραγός ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ ως προς τα κεφάλαια που διοχετεύονται σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία συνταξιοδότησης την τελευταία δεκαετία, με μέσο όρο 0,7% έναντι 29% του ΑΕΠ, την τελευταία δεκαετία.
- Παρά τις πολλαπλές αλλαγές του συνταξιοδοτικού συστήματος μέσω νομοθέτησης, η Ελλάδα διατηρεί τη μεγαλύτερη δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ για συντάξεις ανάμεσα στις 27 χώρες της ΕΕ.
- Οι πολίτες άνω των 65 ετών στην Ελλάδα έχουν μέσο καθαρό εισόδημα, το οποίο αντιστοιχεί στο 95% του μέσου καθαρού εισοδήματος του συνόλου του πληθυσμού. Ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών του ΟΟΣΑ είναι στο 89%.

¹ Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών. Ευχαριστούμε θερμά, τον Ομότιμο Καθηγητή Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Γεώργιο Κ. Μπήτρο για τα χρήσιμα σχόλιά του.

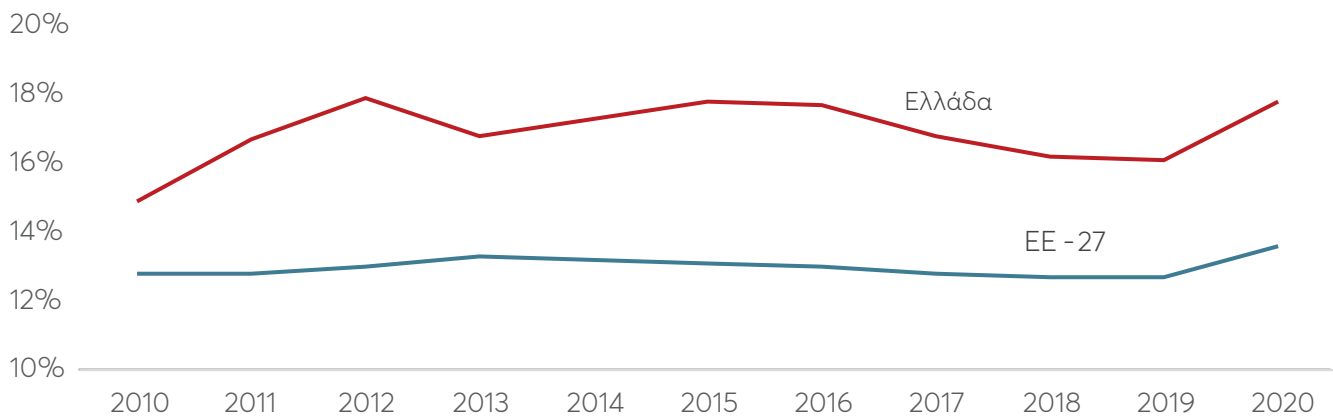
Εισαγωγή

Το συνταξιοδοτικό σύστημα στην Ελλάδα έχει μεταρρυθμιστεί πολλές φορές, συνήθως στο πλαίσιο διαδοχικών άτολμων αλλαγών που απλώς έδιναν παράταση σε ένα επίμονο και περίπλοκο πρόβλημα.¹ Δεν είναι τυχαίο πως την περίοδο 2000-2017 η Ελλάδα σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση της δαπάνης για πληρωμή συντάξεων (5,3 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ) ανάμεσα στις 39 πιο αναπτυγμένες οικονομίες του κόσμου (ΟΟΣΑ).² Η συχνή τροποποίηση των σχετικών νόμων υπογραμμίζει τη μη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού στην Ελλάδα, που διαμόρφωσε το σημερινό ασφαλιστικό σύστημα. Το σύστημα αυτό έχει τα εξής βασικά χαρακτηριστικά: κύρια εθνική και αναλογική σύνταξη για όλους, συνταξιοδότηση στα 67 έτη (ή στα 62 έτη με 40 χρόνια εργασίας), με έναν φορέα κύριας σύνταξης και έναν μονοπωλιακό κρατικό φορέα επικουρικής ασφάλισης.³

Το συνταξιοδοτικό ως πρόβλημα: υψηλές συνταξιοδοτικές δαπάνες και δημογραφικές προκλήσεις

Η μεγάλη καθυστέρηση της μετάβασης από το αναδιανεμητικό σύστημα σε ένα μεικτό σύστημα με κεφαλαιοποιητικό πυλώνα, είχε τόσο δημοσιονομική επίπτωση, καθώς η Ελλάδα πληρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της συνταξιοδοτικής της δαπάνης από τη γενική φορολογία,⁴ όσο και απώλεια πραγματικού εισοδήματος για εργαζόμενους και συνταξιούχους. Δεν είναι τυχαίο πως παρά τις δύσκολες μεταρρυθμίσεις μίας ολόκληρης δεκαετίας, η Ελλάδα συνεχίζει να έχει κατά πολύ τη μεγαλύτερη δαπάνη για συντάξεις (ως προς το ΑΕΠ) στην ΕΕ (Γράφημα 1). Η πρόσφατη μάλιστα μεταρρύθμιση που εισήγαγε κεφαλαιοποιητικό πυλώνα μόνο για τους νέους ασφαλισμένους ήταν άτολμη και δεν αντιμετώπισε τον συνολικό όγκο του προβλήματος μεταθέτοντας την ολική ρύθμιση του συνταξιοδοτικού στο μέλλον. Δεδομένης της συγκυρίας στην οποία εφαρμόστηκε, μπορεί να χαρακτηριστεί ως χαμένη ευκαιρία για μια ουσιαστικότερη μεταρρύθμιση.⁵

Γράφημα 1. Δαπάνη για συντάξεις ως % του ΑΕΠ

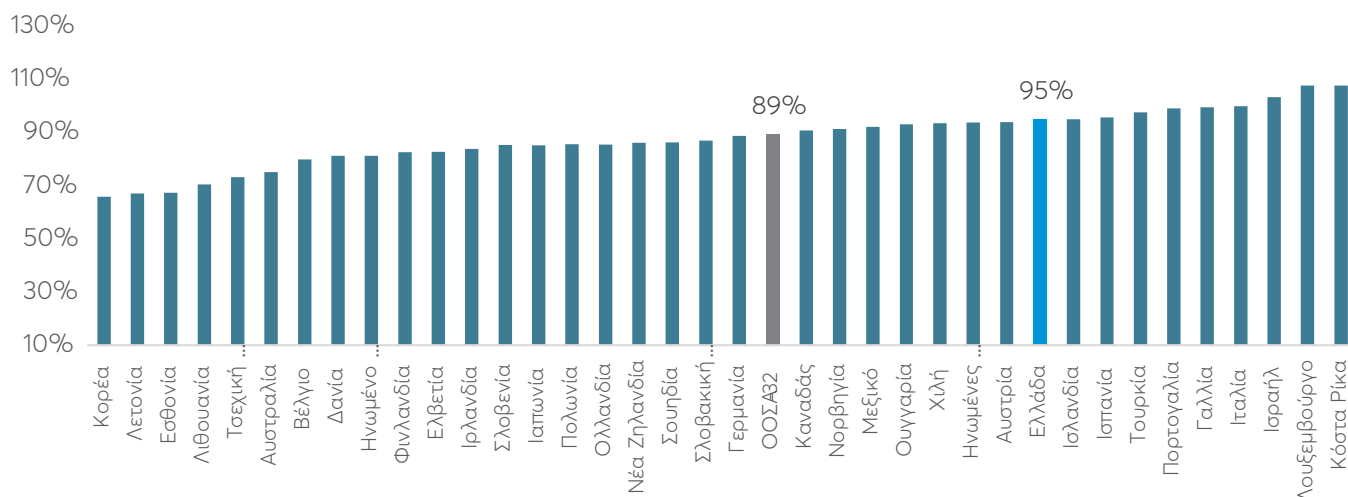
Πηγή: [Expenditure on pensions, Eurostat](#).

- 1 Γιαννίτσης, Τ. (2016). Το ασφαλιστικό και η Κρίση, Πόλις.
- 2 OECD. (2021). *Pensions at a Glance 2021: OECD and G20 Indicators*. Paris: OECD.
- 3 Τήνιος, Π. (2021). *Συντάξεις: Αλλαγή φιλοσοφίας, αποκατάσταση του προγραμματισμού ζωής*. Αθήνα: Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών.
- 4 Kangur, A., Kalavrezou, N., & Kim, D. (2021). *Reforming the Greek Pension System*. IMF Working Paper Volume 2021: Issue 188.
- 5 Χαρακτηριστικά οι Μπήτρος και Μπακάλης σημειώνουν: «η μεταρρύθμιση που έγινε, επαναλαμβάνοντας τις κάκιστες ελληνικές πρακτικές του παρελθόντος και αγνοώντας τα πλεονεκτήματα των βέλτιστων διεθνών πρακτικών, δεν θα αντισταθμίσει τις αρνητικές δημογραφικές εξελίξεις. Μάλλον θα τις χειροτερεύσει γιατί, σύμφωνα με την πρόσφατη βιβλιογραφία για τη μετανάστευση, τα ισχυρά και βιώσιμα συνταξιοδοτικά συστήματα τρίτων χωρών προσελκύουν μετανάστες υψηλού επιστημονικού επιπέδου από χώρες όπως η Ελλάδα που έχουν προβληματικά συνταξιοδοτικά συστήματα» Μπήτρος, Κ., Μπακάλης, Σ. (2023). «[Η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού: Μια από τα ίδια ή και χειρότερα](#)». Capital.

Ακόμη, χαρακτηριστικό είναι ότι οι πολίτες άνω των 65 ετών στην Ελλάδα έχουν μέσο καθαρό εισόδημα, το οποίο αντιστοιχεί στο 95% του μέσου

καθαρού εισοδήματος του συνόλου του πληθυσμού, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών του ΟΟΣΑ είναι στο 89% (Γράφημα 2).

Γράφημα 2. Μέσο καθαρό εισόδημα ατόμων ηλικίας 65+, ως % του μέσου καθαρού εισοδήματος του συνόλου του πληθυσμού, χώρες ΟΟΣΑ

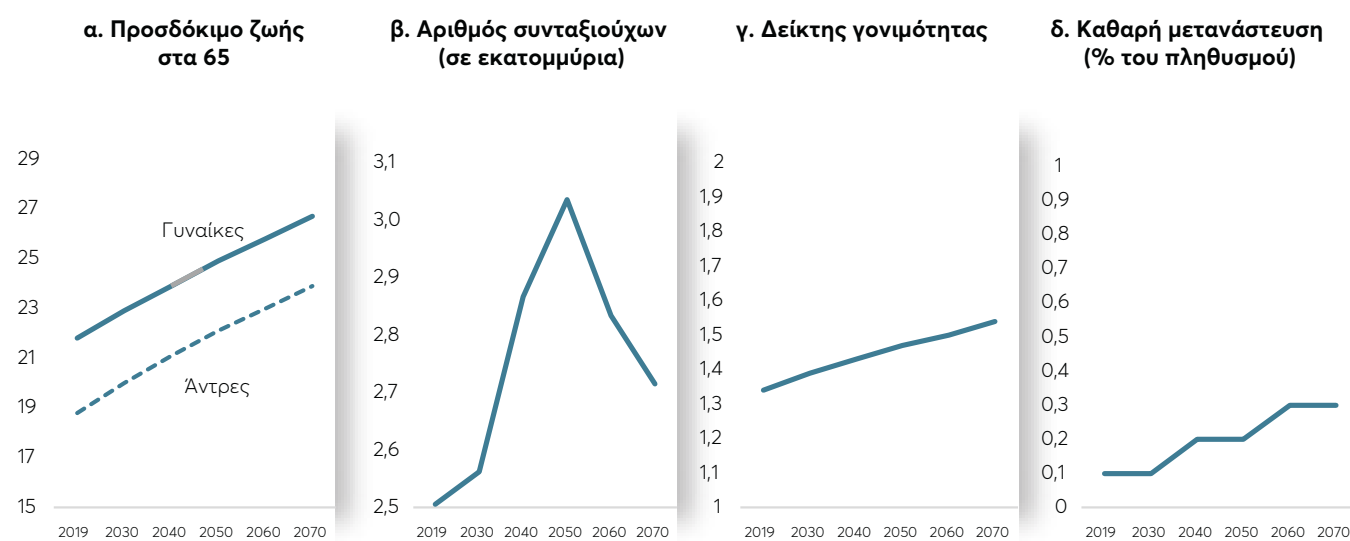

Πηγή: [OECD. \(2021\). Pensions at a Glance 2021 : OECD and G20 Indicators. Paris. OECD.](#)

Ταυτόχρονα, η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος έχει να αντιμετωπίσει μία ακόμη μεγάλη πρόκληση, αυτή των δυσοίωνων δημογραφικών προβλέψεων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα, το προσδόκιμο ζωής για τα άτομα 65 ετών προβλέπεται να αυξά-

νεται σταθερά τουλάχιστον μέχρι το 2070, το ποσοστό των συνταξιούχων επί του γενικού πληθυσμού προβλέπεται να αυξάνεται μέχρι το 2050, ο δείκτης γονιμότητας προβλέπεται να αυξηθεί μόνο οριακά και η καθαρή μετανάστευση προβλέπεται ομοίως να μην μεταβληθεί σημαντικά (Γράφημα 3, α-δ).

Γράφημα 3. Βασικά χαρακτηριστικά δημογραφικών προβλέψεων, Ελλάδα 2019-2070.

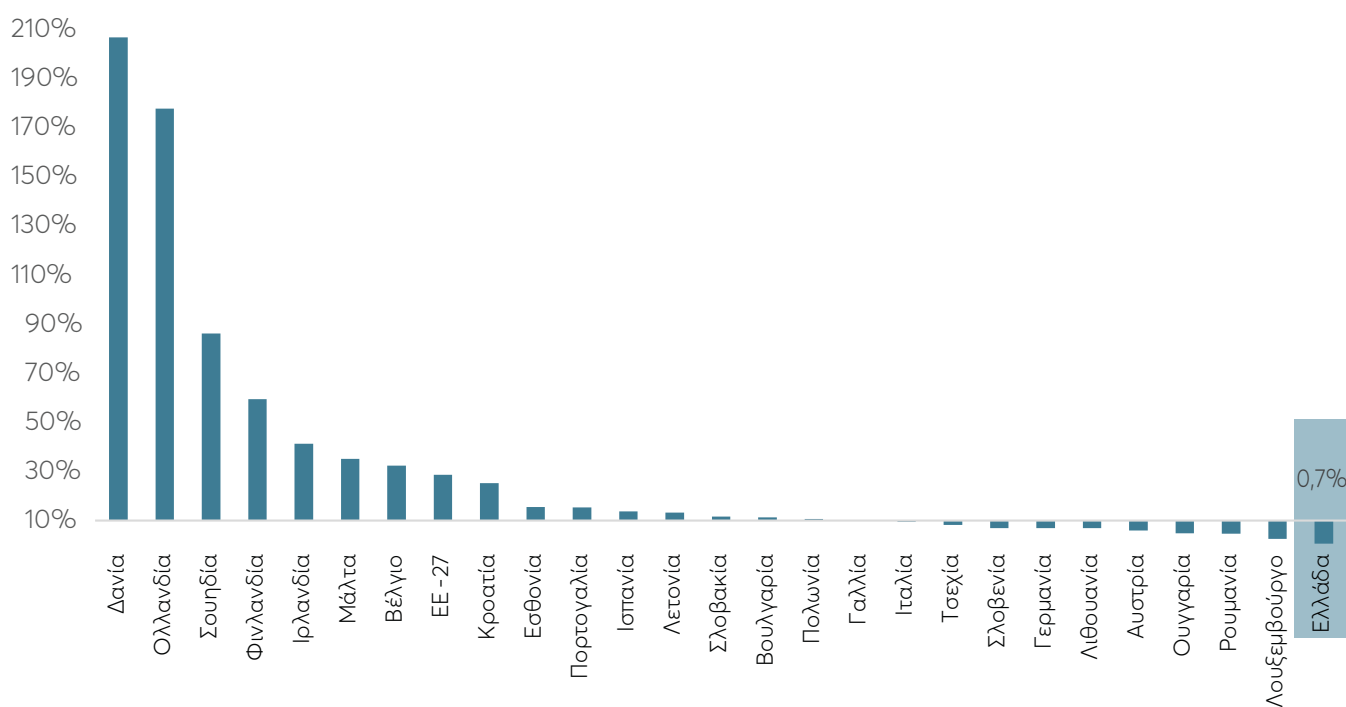
Πηγή: [European Commission \(May, 2021\). The 2021 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States \(2019-2070\). Institutional paper 148.](#)

Η έλλειψη κεφαλαιοποιητικού πυλώνα συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων τιμωρεί εργαζόμενους και συνταξιούχους

Μέσα στο πλαίσιο της αυξημένης κρατικής δαπάνης για συντάξεις και των απαισιόδοξων δημογραφικών προβλέψεων, η Ελλάδα δεν έκανε έγκαιρα τις απαραίτητες προσπάθειες μετάβασης σε ένα ενισχυμένο κεφαλαιοποιητικό σύστημα που θα απέλυε ορισμένες πιυχές του προβλήματος. Η Ελλάδα

ήταν και παραμένει σταθερά ουραγός ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ ως προς τα κεφάλαια ως ποσοστό του ΑΕΠ που διοχετεύονται σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία συνταξιοδότησης, καθώς στη δεκαετία 2012-2021 ο σχετικός μέσος όρος για τη χώρα μας ήταν κάτω από 1%, ενώ την ίδια στιγμή ο μέσος όρος για τις χώρες της ΕΕ ήταν στο 29% (Γράφημα 4). Αξίζει να σημειωθεί πως ανάμεσα στις 4 χώρες στην ΕΕ με τα περισσότερα διαθέσιμα κεφάλαια σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία συνταξιοδότησης βρίσκονται 3 σκανδιναβικές χώρες, η Δανία, η Σουηδία και η Φινλανδία.

Γράφημα 4. Περιουσιακά στοιχεία σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία συνταξιοδότησης, % του ΑΕΠ (ΜΟ 2012-2021)

Πηγή: [Pension Markets in Focus No.19, 2022, ΟΟΣΑ](#).

Η καθυστέρηση θεμελιακής μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος προς ένα ισχυρό και αναπτυξιακό κεφαλαιοποιητικό σύστημα προσανατολισμένο στις επενδύσεις είχε σημαντική επίπτωση στο εισόδημα των πολιτών, αν συγκρίνουμε τα αποτελέσματα του ελληνικού προτύπου (και άλλων παρόμοιων ευρωπαϊκών συστημάτων) με αυτά των αναπτυγμένων οικονομιών του ΟΟΣΑ. Εάν ο κεφαλαιοποιητικός πυλώνας στο συνταξιοδοτικό σύστημα

μα της Ελλάδας ήταν εξίσου αναπτυγμένος όπως στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ, η ετήσια απόδοσή του, σύμφωνα με συντηρητικές εκτιμήσεις, θα αντιστοιχούσε σε περίπου 3% του ΑΕΠ. Αυτή η απώλεια μεταφράζεται σε απώλεια κατά κεφαλήν εισοδήματος 700 ευρώ ετησίως, εξαιτίας της αναμικτής ανάπτυξης του κεφαλαιοποιητικού πυλώνα την τελευταία δεκαετία (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Υπολογισμός ετήσιας απώλειας (ή αύξησης) κατά κεφαλήν εισοδήματος από την έλλειψη κεφαλαιοποιητικού συστήματος συνταξιοδότησης.

Χώρα	Διαθέσιμα κεφάλαια σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία συνταξιοδότησης, % του ΑΕΠ (1)	Διαφορά με μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, % του ΑΕΠ (2)	Ετήσια απώλεια (ή αύξηση) εισοδήματος λόγω την έλλειψη κεφαλαιοποιητικού πυλώνα σε σύγκριση με τον ΜΟ ΟΟΣΑ, % του ΑΕΠ (3)	Ετήσια απώλεια (ή αύξηση) κατά κεφαλήν εισοδήματος, σε ευρώ (4)
Γερμανία	7.0%	-77.3%	-3.4%	-1,600 €
Γαλλία	10.2%	-74.0%	-3.3%	-1,300 €
Ιταλία	9.6%	-74.7%	-3.3%	-1,100 €
Ισπανία	13.8%	-70.4%	-3.1%	-900 €
ΕΕ - 27	28.7%	-55.6%	-2.5%	-900 €
Λιθουανία	7.0%	-77.3%	-3.4%	-800 €
Ελλάδα	0.7%	-83.6%	-3.7%	-770 €
Σλοβακία	11.7%	-72.6%	-3.2%	-600 €
Πολωνία	10.7%	-73.6%	-3.2%	-600 €
Σουηδία	86.2%	1.9%	0.1%	0 €
Ην. Βασίλειο	94.4%	10.1%	0.4%	200 €
Δανία	206.8%	122.5%	5.4%	3,500 €

(1) Συνολικά κεφάλαια, μέσες τιμές ανά χώρα, 2012-2021.

(2) Διαφορά κεφαλαίων - σταθμισμένος μέσος όρος του ΟΟΣΑ, 2012-2021 (= 84% του ΑΕΠ σε κεφαλαιοποιητικά ταμεία).

(3) Διαφορά κεφαλαίων X Ετήσιο Πραγματικό Ρυθμό Απόδοσης, 2012-2021 (4,4% ετησίως για τον ΟΟΣΑ).

(4) Ετήσια απώλεια ως ποσοστό του ΑΕΠ X ΑΕΠ ανά κάτοικο (τρέχουσες τιμές, Eurostat 2022).

Πηγή: Υπολογισμοί του Οικονομικού Ινστιτούτου Molinari (IME) βασισμένοι σε δεδομένα του ΟΟΣΑ ([Pension Markets in Focus No.19, 2022](#)).

Προτάσεις πολιτικής

- Μεταφορά των εισφορών επικουρικής σύνταξης σε ατομικούς επενδυτικούς λογαριασμούς του κεφαλαιοποιητικού πυλώνα.
- Κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στην επικουρική ασφάλιση και απελευθέρωσή του μέσω μίας ανταγωνιστικής αγοράς που θα οδηγεί σε μεγαλύτερη απόδοση και θα τροφοδοτεί την πραγματική οικονομία με επενδύσεις.
- Χαλάρωση των περιορισμών στη νόμιμη μετανάστευση, η οποία μπορεί άμεσα να απαλύνει πτυχές του οικονομικού προβλήματος, και αύξηση διεθνών συμφωνιών για κάλυψη θέσεων εργασίας από πολίτες τρίτων χωρών.
- Έμφαση σε πολιτικές που ενισχύουν την ανάπτυξη και τις πραγματικές αμοιβές μέσω την ενίσχυσης της οικονομικής ελευθερίας, καθώς η απόδοση και η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος συνδέεται άμεσα και αναπόδραστα με τις επιδόσεις της οικονομίας.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τον οργανισμό.

ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Στέγη Μάρκου Δραγούμη
Μαιζώνος 38, Αθήνα
T: +30 210 5238373
info@kefim.org

 facebook.com/kefim.org

 twitter.com/kefim_org

 gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies

 youtube.com/kefim